

בראשית כג

- ג וַיִּקַּם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חַתּוֹ לֵאמֹר:
- ד גֵּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עַם כְּסָם תִּנְנוּ לִי אַחְזֹת קִבְרָה עַם כְּסָם וְאַקְבְּרָה מִתִּי מִלְּפָנַי.
- ה וַיַּעֲנוּ בְנֵי חַתּוֹ אֶת אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:
- ו שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ
- בְּמִבְחָר קִבְרֵינוּ קִבְרָה אֶת מֵתְךָ אִישׁ מִמֵּנוּ אֶת קִבְרוֹ לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקִּבְרֵ מֵתְךָ.
- ז וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם הָאָרֶץ לְבְנֵי חַתּוֹ.

1. "ויקם אברהם מעל פני מתו" – מה מוסיף תיאור זה?
2. "וידבר אל בני חת לאמר" –
א. מדוע לא היה די לומר 'וידבר אל בני חת', מה מוסיפה המילה "לאמר"?
ב. מערת המכפלה בה חפץ אברהם נמצאת בבעלות עפרון. מדוע אברהם אינו פונה אליו ישירות?
3. "גר ותושב אנכי עם כסם תנו לי אחזת קבר עם כסם" –
א. מדוע אברהם פונה לבני חת בלשון שיש בה סתירה? והלוא 'גר' הוא תושב עראי ואילו 'תושב' הוא קבוע.
ב. מדוע אברהם חוזר פעמיים על המילה "עמכם"?
4. "ואקברה מתי מלפני" – בפסוק "ג אברהם אומר לעפרון רק "ואקברה את מתי". מדוע כאן הוא מוסיף 'מלפני'?
5. "ויענו בני חת את אברהם לאמר לו" – מדוע לא די לומר 'ויענו בני חת את אברהם', מה מוסיפות המילים "לאמר לו"?
6. "שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו" – בני חת פונים לאברהם בלשון רבים: "שמענו" אותנו. מדוע אפוא לא המשיכו בלשון רבים ואמרו 'שמענו אדוננו'?
7. "במבחר קברינו קבר את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך" – לשם מה בני חת חוזרים פעמיים בפסוק ו על אמירתם 'קבור מתך'?
8. "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת" –
א. מה מוסיף התיאור "ויקם", מדוע לא די לומר 'וישתחו אברהם לעם הארץ'?
ב. מובן ש"עם הארץ" הם בני חת. לשם מה יש לחזור על כך?

"גר ותושב אנכי עמכם"

"ויקם אברהם מעל פני מתו" – התיאור "ויקם" מלמד שהייתה לאברהם 'קימה', דברי ההספד על שרה רוממו אותו. ההגות וההתבוננות באישיותה הנעלה נישאו אותו מעל מצוקת החיסרון והוא ניגש בשמחה של מצווה לקנות קרקע בארץ ישראל.

"וידבר אל בני חת לאמר: גר ותושב אנכי עמכם" – הרמב"ן מסביר שמעמדו המשפטי של אברהם על פי חוקי המקום לא אפשר לו לרכוש חלקת קבר במקום שליבו חפץ:

”והיה המנהג להיות להם בתי קברות, איש לבית אבותיו
ושדה קבורה אחד יקברו בו כל הגרים”¹.

אם כן, לכאורה לאברהם לא היה סיכוי לקבל את מבוקשו, מפני שנחשב גר בארץ, חסר זכויות.
האלשיך הקדוש מסביר שזו הסיבה שבגללה אברהם הקדים לפנות לבני חת טרם יפנה לעפרון
בעצמו:

”ואילו שם פניו לבקש מאת עפרון ימכור לו המערה
הלא לא ימכרנה לו... כי גר היה, וגם אם יתרצה בכך...
הלא גדולי העיר יעכבו בידו לקיים חוקם לבלתי תת אחוזה לגר...
על כן... וילך לו תחלה אל גדולי הארץ וישאל מאתם
יהי נא חסדם להחשיבו כתושב... למען תהיה הודאתם הכנה לדבר אל עפרון”².

כיצד ישכנע אברהם את בני חת להחשיבו תושב?
הוא יאמר להם: **”גר ותושב אנכי עמכם”**. אברהם הוא גר ותושב באותה עת! הכיצד?
רש”י מסביר:

”אם תרצו הריני גר [ואבקש מכם לבוא לקראתי לפני משורת הדין],
ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין,
שאמר לי הקב”ה ’לזרעך אתן את הארץ הזאת’³.”

אברהם מסביר לבני חת שאומנם על פי חוקיהם הוא נחשב גר, אבל הוא חושף בפניהם חוק אחר
– אלוקי, שהוא רם ונישא מעל כל חוק אנושי, הקובע שהארץ כולה שייכת לו. אברהם עומד מול
בני חת זקוף קומה, מאמין בזיקתו העצמית לארץ ובזכותו עליה. עם זאת הוא מלא ענווה ויודע
שזכותו על הארץ איננה עניין פרטי. הוא זקוק לארץ הקודש המיוחדת לו על מנת לייסד בה גוי
גדול, שממנו יתברכו כל משפחות האדמה. בקניינו קרקע בארץ ישראל הוא רואה את טובת
האנושות כולה. לפיכך, בני חת הם חלק מן העניין, ומערת המכפלה לא נמצאת בידם בדיעבד.
אברהם אבינו מאמין שהאנושות במעמקיה חפצה בקניין הקרקע על ידו, כיוון שבו נעוץ כל
תיקונה ועילויה, ולכן על בני חת להתרומם לרצות בקניין.

¹ רמב”ן לפסוק ד.

² אלשיך לפסוק ג.

³ בראשית יב ז.

בעמידתו מול בני חת הוא התאמץ לגלות את רצונם הכמוס, לכן פנה אליהם במילים: "גר ותושב אנכי עמכם", "תנו לי אחוזת קבר עמכם" – אני עימכם, יחד אתכם, יש לי עניין בכם. בקשתו מכם היא גם עניינכם, טובתכם, רוממותכם ואושרכם.

חז"ל מבליטים עוד את גישתו הענוותנית של אברהם כלפי בני חת הנובעת מאמונו המוחלט שגם הם שייכים אל האמת האלוקית ומסוגלים לרצות בה. הגם שחפצו של אברהם הוא "אחוזת קבר" – דהיינו קבר לדורות, קבר שישמש בסיס להאחוזות נצח בארץ, הוא מצייר את בקשתו מבלי לעורר פחד ואיום: "ואקברה מתי מלפני".

"איני מבקש מכם אלא מת אחד שנאמר 'תנו לי אחוזת קבר'"⁴.

אף על פי שאברהם מעוניין דווקא במערת המכפלה "אשר בקצה שדהו" של עפרון, בשלב זה הוא עדיין אינו נוקט את מבוקשו המדויק, כי אם "אחוזת קבר" סתם. 'אור החיים' הקדוש מסביר:

"נראה מדבריו שמתרצה הוא בכל מקום שיתנו לו.

לזה אמר הכתוב 'לאמר' [נידבר אל בני חת לאמר] פירוש, לא זה הוא תכלית הדיבור אלא הכנה 'לאמר' מבוקשו כי הוא שדה עפרון".

אברהם יודע שיש להוביל את בני חת קמעא קמעא כדי לחשוף את הזדהותם עם מגמת הקודש שמכוחה הוא פועל. תוך כדי דיבורו עימהם הוא מעורר את רגישותם לביזיון המת המתעכב מקבורתו. וכך מובא בפירוש 'הכתב והקבלה':

"תנו לי אחוזת קבר ואקברה מתי מלפני – הזכיר מלת 'מלפני'

לצרף בבקשתו גם גודל צערו בהעדר קבורתה כדי לרכך לבב שומעי דבריו.

אם בשביל כבוד המת, אם עבור כבודו להקל מעליו צערו"⁵.

בפסוק י"ג כשעפרון ניאות למכור לאברהם את מערת המכפלה כבר לא היה צורך לזרז את בני חת לקבור את המת, לפיכך לא נאמר שם "מלפני". כאשר אברהם מזרזם כאן הוא מרומם אותם באופן סמוי להכיר שקבורת שרה בחברון היא למעשה תביעתו העמוקה של המוסר האנושי. מה הייתה תגובת בני חת?

"איש ממנו את קברו לא יכלה ממך"

⁴ בראשית רבה נח ו.

⁵ הכתב והקבלה לפסוק ד.

”ויענו בני חת את אברהם לאמר לו: שמענו אדני! נשיא אלהים אתה בתוכנו” – האלשיך הקדוש מסביר:

”שמענו אדני [ולא אדוננו] – שמענו את כולנו,
ולא יעלה על לבך שמא אין כל המדברים אחד,
כי בלנו בלב אחד... אומרים לך אדוני אתה”⁶.

בני חת מביעים הסכמה גורפת לבקשת אברהם, והוא אכן הצליח להביאם להתאחד סביב הקניין.

”ויענו בני חת את אברהם לאמר לו שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו” – התורה מעידה שבאופן זה בני חת לא דיברו לאף אחד אחר אלא לאברהם לבדו, לכן אין בדבריהם שום שמץ של חנופה, כמבואר בפירושו האלשיך הקדוש:

”לאברהם בלבד היו אומרים נשיא אלהים וכו’, מה שאין כן לזולתו,
כי אין להם גדול כאברהם. ולא ממדת חנופה היה הדבר כי אם בלבב שלם”⁷.

כיצד בני חת מנמקים את נכונותם המוחלטת לחרוג מחוקי המקום למענו?
הרמב”ן משיב:

”נשיא אלהים אתה בתוכנו – אינך נחשב בעינינו כגר ותושב, אבל אתה מלך!
המליכך האלהים עלינו ואנחנו ואדמתנו עבדים לך”⁸.

בני חת קולטים היטב שהאדם העומד מולם הוא איש אלוהים. האצילות והטהרה המוסרית הקורנים מאישיותו מלאת העוז והענווה כאחד מרוממים אותם להבין שהוא נושא בתוכו אמת אידאלית וטהורה, רמה ונישאה מהגדרותיה הרגילות של המציאות. לדעת בני חת לא יהיה נכון לכופף אדם בעל שיעור קומה כאברהם למערכת החוקים המקובלת. אדרבה, אדם כזה ראוי שהכל יהיו כפופים מפניו:

”כי נשיאותך עלינו מאת אלהים הוא... ולכן אנו ונימוסינו משועבדים לך”⁹.

---

⁶ אלשיך לפסוקים ה-ו.

⁷ שם.

⁸ רמב”ן לפסוקים ד-ו.

⁹ אלשיך שם.

"במבחר קברנו קבר את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך" – בני חת מעוניינים לתת לאברהם את מקומות הקבורה המובחרים והמכובדים ביותר – "במקום שקוברים שרי הארץ"¹⁰. על אף שאברהם ביקש מקום קבורה עבור מת אחד: "ואקברה מתי מלפני", בני חת מביעים את נכונותם לתת לו מקום קבורה גדול ולדורות: "קבר את מתך – מתים הרבה"¹¹. הם מביעים את רצונם שקבורת שרה לא תישאר בגדר מעשה קבורה פרטי אלא תהיה בסיס להאחזות נצחית.

"במבחר קברנו קבר את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך" – הכפילות בביטוי "קבר את מתך" מבטאת את חפצם ההולך וגואה של בני חת שתתגשם כבר משאלתו של אברהם והם ישמחו להיות שותפים עימו ואף להעניק לו לשם כך את קברם שלהם – בין שחפרוהו בזיעת אפם ובין שרכשו אותו במיטב כספם.

כה מרשימה ומרוממת הייתה פגישת אברהם עם 'עם הארץ' עד כי נאמר: "ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני חת" – גם כאן 'יקימה' הייתה לו. דבריהם היוצאים מן הלב של בני חת מילאו את ליבו של אברהם שמחה עצומה ורוממו את רוחו. לא רק שנפתח הפתח לרכישת מערת המכפלה אלא בקרב האנושות נולדה הערצה כנה ואמיתית להופעת שם ד' בעולם ונכונות מעשית להיות שותפים לה. מובא בספר תוספות השלם:

"וישתחו לעם הארץ לבני חת – אין השתחוויה אלא הודאה"¹².

אברהם מודה לבני חת מתוך שהוא מעריך ומוקיר את רצונם הטוב ונדיבותם האמיתית. מדוע אפוא לא די לומר 'וישתחו לעם הארץ'? על פי פירוש האלשיך הקדוש "עם הארץ" בפרקנו משמעו – "גדולי הארץ"¹³, בכירה ומנהיגיה. לכן "עם הארץ" הוא הביטוי המשקף את גדלותם ורוממותם של בני חת ואילו התואר "בני חת" מבטא את מדרגתם הרגילה. אומנם בני חת התגלו כאן בגדלותם, בענוותנותם כלפי אברהם ומגמות הקודש שלו, אך עדיין לא יצאו מכלל "בני חת". בינתיים הם גילו את ענוותנותם כלפי אברהם רק במילים, אולם לאחר שזו תתגלה גם במעשיהם יציין הכתוב בפסוק י"ב: "וישתחו אברהם לפני עם הארץ" בלבד ולא יזכיר "בני חת". חז"ל מבארים את המשמעות ש"בני חת" נזכרים שוב ושוב במהלך קניין המערה – עשר פעמים¹⁴.

"אמר רבי אלעזר:

כמה דיות [קסתות של דיו] משתפכות [נשפכות במשך הדורות בכתובת ספרי התורה]

כמה קולמוסין [קני כתיבה] משתברין כדי לכתוב 'בני חת' [לכאורה ללא צורך].

¹⁰ רשב"ם לפסוק ו.

¹¹ בראשית רבה נח ו.

¹² תוספות השלם חיי שרה עמי רלו סעיף ד.

¹³ אלשיך לפסוק ג.

¹⁴ שמונה פעמים בפרקנו ועוד פעמיים בפרשת ויחי בקבורת יעקב אבינו.

עשרה פעמים כתיב 'בני חת' 'בני חת' – עשרה כנגד עשרת הדברות.
ללמדך שכל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות"¹⁵.

נדיבותם של בני חת היא חלק ממהלך הופעת התורה בעולם. הם השתייכו למגמת הקודש של התורה החיה באברהם אבינו, והתרוממו להבין שהשתרשותו בארץ היא בעלת תוכן ומשמעות אידיאלית גדולה מאוד. הם חשו במעמקיהם שבה נעוצה רוממותה של כל האנושות.

---

¹⁵ בראשית רבה נח ח.